

Romantik. Naturen er lige så fremmed for os, som vi for den, skrev den 26-årige Novalis. Men den har hjemme. Den længes efter at bo i kunsten.

Filspånernes chifferskrift

AF JØRGEN HERMAN MONRAD

Novalis: Lærlingene i Sais. Oversat fra tysk efter »Die Lehrlinge zu Sais« af Signe Gjessing. 48 sider. 129,95 kr. Forlaget Virkelig.

Somrene nutildags er ikke længere som somrene, da vi var børn. Sydpå bryder skove i brand. Nordpå når vi knap nok at pakke picnickurvene ud, inden næste skybrud skyller grunden væk under os. Er vi selv skyld i det? Eller skyldes det blot

naturens naturlige cyklus? Hvad er naturen for resten? Er den det uberørte landskab, vi drømmer om at møde, når vi snører vores vandrestøvler og forlader lufthavnen? Eller findes den også midt i de by- og kulturlandskaber, vi for det meste færdes i? Eller er den noget inde i os selv?

Det hele på en gang, synes den tyske ærkeromantiker Friedrich von Hardenberg, også kendt som pseudonymet Novalis, at have ment, da han for 220 år siden, kort før sin alt for tidlige død, skrev sit 40 sider lange

filosofiske fragment *Lærlingene i Sais*, der nu udgives som en smuk, lille bog i forlaget Virkeligs Bestiarium-serie. Den endnu ikke 30-årige jurist, matematiker og saltmine-inspektør var i 1790'erne en nær ven af de to banebrydende litteraturkritikere og brødre August Wilhelm og Friedrich Schlegel, i hvis legendariske tidsskrift *Athenäum* han fik trykt sine digte og aforismer. Brødrene Schlegel boede sammen med deres jødiske veninder, der også elskede litteratur, i en slags kunstnerkollektiv i den lille universitetsby

Jena, og man er givetvis på rette spor, hvis man forestiller sig fragmentet som en slags stiliseret ekko af euforisk-inspirerede, endeløse natlige samtaler mellem von Hardenberg, brødrene og veninderne.

Som i Platons dialog *Symposium* drejer det sig også i *Lærlingene i Sais* om en filosofisk læremesters frit associerende, men dog sandhedssøgende samtale med sine disciple eller lærlinge. Men til forskel fra hos Platon handler det hos Novalis ikke om eros og kærlighedens væsen, men derimod om noget i en vis forstand langt mere problematisk, nemlig: menneskets forhold til naturen. Naturen er det, der når frem til menneskets sanser, foreslås det i begyndelsen af samtalen. Men har naturen da ikke en ånd? spørges der så senere. Jo, naturligvis har den det, lyder svaret. Og her nærmer vi os så den dristige pointe: Naturen er det fremmede i universet, der længes efter at få os i tale. Naturen er et sanseligt kaos, der længes efter at blive ordnet af mennesket, og menneskets opmærksomme ordnen af livets flimrende sansindtryk kalder en af stemmerne så til sidst for kunst.

Signe Gjessing, den talentfulde, unge lyriker, der har oversat fragmentet, er selv en ordner af livets flimrende indtryk. Der er noget søgende, noget ungt og endnu ufærdigt over hendes oversættelse. Snart bruger hun lige lovlig gammeldags ord som eksempelvis »endskønt«, snart bruger hun lige lovlig nutidige udtryk som eksempelvis »uden for nummer«. Men så trækker hun pludselig sin oversættertråd gennem den ene smukke perlerække af ord efter den anden som for eksempel her, hvor det drejer sig om den »store chifferskrift, som man overalt på vinger, på æggeskaller, i skyer, i sneen, i krystaller og i stendannelser, på tilfrosne vande (og selv) i filspånerne omkring magneter og i tilfældets besynderlige konjunkturer får øje på.« Ja, hun forholder sig på sin vis til det tyske sprogs fremmedhed på samme måde, som Friedrich von Hardenberg i *Lærlingene i Sais* for 220 år siden foreslog, at vi mennesker skulle forholde os til den store, fremmede, uregerlige natur med alle dens skovbrande og skybrud: Vi skal give den et hjem i os, så vi selv kan få et hjem i den.

Morgen, malet af Novalis' jævnaldrende landsmand Caspar David Friedrich i 1821-22.

FORTSAT FRA FORSIDEN

Gennemtræk i Harlem

er det jeg, der taler, nærmere Owen, der ser en kvinde med trætte øjne i toget overfor. Hvilket år er det? Det er en svimmel roman, tidens grænser opløser sig, det er flydende, hvem der skriver, og hvem der bliver skrevet om.

Luiselli skriver med en overbevisende, usentimental selvsikkerhed. *De vægtløse* er en tekstlig Escher-tegning, hænder, som tegner hinanden: Person A skriver en roman om person B (som er en yngre, fikcionaliseret version af A), der skriver om afdøde person C, der i sin tid skrev en roman om person A. Fiktion og virkelighed blander sig, fortid og fremtid blander sig, romanen bliver stadig mere ugenomsigtig.

Som ung kunne fortælleren lide at give sine nøgler væk til overfladiske bekendtskaber, så de kunne komme og bo i hendes lejlighed og

hun selv sove i fremmede senge ude i byen. Dét er symptomatisk for hele romanen: en kærlighed til det uforpligtende møde, at være i transit, gennemtrækket mellem lejlighederne, at være fri, ensom og åben.

Hver side består af enkle, korte afsnit, der står adskilt, men med gennemtræk mellem sig. Teksten er metafiktiv, jeget er også forfatter til teksten, forstår vi, og hun redigerer løbende sin fortælling, ombestemmer sig i forhold til, hvor handlingen skal løbe hen. Der står konsekvent hellere for lidt end for meget:

»Romaner handler om det lange, seje træk, det dybe åndedrag. Det er hvad romanforfatterne vil have. Ingen ved præcis hvad det betyder, men de siger det alle sammen: det dybe åndedrag. Jeg har en baby og et mellemstort barn. De lader mig ikke få vejret.

Alt hvad jeg skriver, er – er nødt til at være – i små ryk, kort vejrtrækning. Ganske lidt luft.«

Teksten kommenterer løbende sit eget væsen. I en vidunderlig passage, hvor Owen er fortælleren, møder han en blind mand, Homer, på et gadehjørne i New York, der forklarer ham, at det er helt forventeligt at se spøgelse og være spaltet i tid, når man går og makker med litteratur til daglig:

»Hvis du giver dig af med at skrive romaner, giver du dig af med at bøje tiden,« siger han, og Owen svarer: »Jeg tror snarere at det drejer sig om at fryse tiden uden at standse tingenes bevægelse, lidt ligesom når man er ombord på et tog og kigger ud af vinduet.«

At skrive er at kunne huske fremtiden, at bremse nutidens fart, at skrive er at væve tekstens tæppe og for sent opdage, at man har

opbrugt sin virkelighed, materialet, og så må man – som Persefone i Odysseen – hver dag trevle teksten op igen og redde sit liv. Lyder det som sort snak? Måske, men inde i bogens virkelighed står det akut klart.

Den bedste litteratur er den, der afskyr klichéer. Som er ude på at udrydde døde, faste vendinger og sproglige genveje. Så er en utro ægtemand ikke bare et dumt svin, eller: Selv denne kliché, den midaldrende utro ægtefælle, har i sig en evighed af forhistorier, gode og dårlige undskyldninger, livsløgne, sorg, konkrete minder, som selvfølgelig ikke undskylder, at han er et dumt svin, men som er væsentligt mere interessant for læseren at beskæftige sig med.

Litteraturen er magisk, når den ved, hvad vi tror, vi ved, og overrasker os ved at vise os noget andet og sandere. Dét gør Luiselli.